

فرهنگ بسامدی روسی به فارسی برای زبان آموزان دوره مقدماتی

دکتر راهله ضیایی ©

مسئول دپارتمان زبان روسی کانون زبان ایران،

تهران، ایران

r.ziyai@mail.ru

دکتر آرش گل اندام

عضو هیئت علمی گروه زبان روسی دانشگاه گیلان، ایران

رشت، ایران

golandam@giulan.ac.ir

واژه‌های کلیدی: فرهنگ بسامدی، زبان‌شناسی رایانشی، آموزش زبان.

امروزه با پیشرفت روزافزون علوم رایانه‌ای و فراهم شدن امکان استفاده هرچه بیشتر و عملی‌تر از نرم‌افزارها، فرصت بهره‌مندی از پیکره‌های زبانی و پیکره‌های بسامد زبانی فراهم شده است. یکی از مزایای علوم رایانه‌ای، به‌کارگیری آن در تدوین فرهنگ لغت به کمک بسامدگیری است. از نگاه زبان‌شناسی پیکره‌ای، اهمیت استفاده از پیکره بسامدی در علم لغت و فرهنگ‌نگاری بر متخصصان این عرصه پوشیده نیست.

فرهنگ بسامدی، به‌طور کلی به میزان کاربرد کلمات در یک زبان با توجه به فراوانی وقوع آن‌ها در یک پیکره زبانی اشاره می‌کند. این فرهنگ شامل کلمات و ترکیب‌هایی است که در متون با کاربرد عمومی یا خاص توسط مؤلف بررسی می‌شود و از میان آن‌ها نمونه‌های با فراوانی بیشتر جداسازی و استفاده می‌شوند [Алексеев، ۲۰۰۱: ۵]. امروزه فرهنگ بسامدی در تحقیقات بین‌رشته‌ای از جمله آموزش زبان دوم به خارجیان از توجه بسیار خاصی برخوردار است. وظیفه اصلی فرهنگ بسامدی در آموزش زبان، تأمین مواد زبانی لازم برای فرایند یادگیری مهارت‌های خاص زبانی است [Алексеев، ۲۰۰۱: ۸۶]. کلمات پربسامد و کم‌بسامد می‌توانند شاخص ارزشمندی برای پی‌بردن به مؤلفه‌های فرهنگی یک جامعه زبانی و سرعت بخشیدن به آموزش واژگان و ترکیب‌های مفید و کاربردی‌تر به زبان‌آموزان باشند.

در این مقاله، نویسندگان سعی در بررسی پیکره بسامدی زبان روسی و استفاده از آن در نگارش «فرهنگ بسامدی روسی به فارسی» دارند. برای این منظور در واقع از پیکره موقعیتی که بنا بر نیازهای خاص یک فرهنگ، فراهم می‌شوند استفاده شده است.

«فرهنگ بسامدی روسی به فارسی» که یک فرهنگ‌نامه آموزشی است، حدود ۵ هزار واژه پرکاربرد پایه زبان روسی امروز برای زبان آموزان در سطح مبتدی دارد. امور پژوهشی به‌منظور تألیف این فرهنگ از اواسط ده هشتاد شمسی شروع شده و در سال ۹۸ قرار است به چاپ برسد. مخاطبین اصلی این فرهنگ واژگان، دانشجویان دوره پیش‌دانشگاهی، دانشجویان سطوح آغازین دوره کارشناسی زبان و ادبیات روسی، مترجمی و زبان‌آموزان در سطح مبتدی برای یادگیری زبان روسی هستند. همچنین افرادی که در سطح مبتدی به‌صورت خودآموز علاقه به آموختن زبان روسی دارند نیز می‌توانند از آن استفاده کنند؛ بنابراین انتخاب واژگان و توضیحات نگارشی برای سرمدخل‌ها در فرهنگ لغات مذکور بر اساس سطح زبان‌آموزان مبتدی ایرانی و با هدف رفع نیاز آموزشی در سطوح A۱ تا B۲ صورت گرفته است. تمام لغات آورده شده در این فرهنگ واژگان بر اساس لغت‌نامه‌های بسامدی جدید، تألیف سال ۲۰۰۸ به بعد و بانک واژگان پرسامد زبان روسی انتخاب شده‌اند که توسط مؤلفین و گروه کاری از کتاب‌های آموزشی موفق روز گردآوری شده است. از این لحاظ تمام واژه‌های استفاده‌شده از دامنه کاربردی زبانی بسیار بالایی برخوردار هستند که به‌نوبه خود باعث اطمینان بیشتر در یادگیری و استفاده لغات ارزشمند یک زبان می‌شود.

در این مقاله سعی شده تا به روند تألیف فرهنگ واژگان بر اساس بسامدگیری و مزایای آن در آموزش زبان روسی به زبان‌آموزان دوره مقدماتی پرداخته شود و با بررسی دست‌آوردهای جدید در فرهنگ‌نویسی که با نگاه به روند بسامدگیری در فرهنگ بسامدی مذکور حاصل شده است، راهکارهای عملی برای پیشرفت و گسترش این‌گونه فرهنگ‌ها ارائه شود.

یکی از مهم‌ترین موضوعات پیش روی پژوهشگران، دستیابی به فهرست بسامدی واژگان برای به‌کارگیری آن در فرهنگ واژگان و اطمینان از صحت پرکاربرد بودن واژه در زبان روسی بوده است. بدین منظور محققان از دو روش برای گردآوری پیکره بسامد واژگان زبان روسی استفاده کرده‌اند: روش اول با تکیه بر اصول ایجاد پیکره زبانی بوده که در آن لغات مورد نظر گردآوری شده است. در روش دوم و کمی دیرتر از سال ۱۳۸۸ به بعد از دو پیکره بسامد زبان روسی و پیکره ملی زبان روسی استفاده شده است.

در «فرهنگ جدید بسامدی زبان روسی» [Шаров, ۲۰۰۳: ۱۵] بسامدهای اقسام کلام به‌صورت جداگانه ارزیابی و به‌عنوان مهم‌ترین منبع در ایجاد «فرهنگ بسامدی زبان روسی به فارسی» استفاده شده است. این فرهنگ دربرگیرنده بن‌واژه‌هایی از پیکره‌های متنی با بیش از ۲۰ هزار کلمه است. منبع دیگر که برای این تحقیق بر آن تکیه شده، پیکره ملی زبان روسی است [НКРЯ, ۲۰۰۵: ۲۳]. در کنار منابع اصلی، از فهرست‌های بسامدی متفرقه همچون فهرست بسامدی در زمینه روزنامه‌نگاری، فهرست بسامدی زبان نویسندگان، فهرست بسامدی شفاهیات در زبان روسی نیز استفاده شده است. در روند

تألیف «فرهنگ بسامدی زبان روسی به فارسی» به مشکلاتی که ممکن است در تألیف چنین فرهنگی وجود داشته باشد، توجه شده است. مشکلاتی از جمله:

- تکرارپذیری کلمات (اینکه یک کلمه پرسامد در چندین منبع از همان میزان بسامد برخوردار است یا خیر)؛

- تعیین موقعیت به‌کارگیری کلمه (این که یک کلمه مهم از لحاظ آموزش زبان، در متون بررسی‌شده نسبت به یک کلمه کم‌اهمیت‌تر از فراوانی کمتری در همان متن برخوردار باشد) و نمونه‌های دیگر که در مقاله به تفسیر به آن‌ها پرداخته خواهد شد.

همچنین تجربیات ارزنده‌ای به دست آمده است که به نتایج آن اشاره می‌شود.

مشکلات به وجود آمده در طول تألیف «فرهنگ بسامدی روسی به فارسی» را می‌توان به شرح زیر بیان کرد:

- مشکلات مربوط به گردآوری کلمات پرسامد زبان روسی در مرحله اول: با توجه به نبود پیکره بسامدی مدون و به‌روز در زبان روسی در سال‌های قبل از اواسط دهه ۸۰ شمسی؛

- مواجه‌شدن با واژگان مربوط به دوره شوروی و کلمات بیان‌کننده وضعیت اجتماعی، سیاسی دوره قبل از فروپاشی شوروی که در زبان روسی بسیار منعکس شده بود؛

- نبود نرم‌افزارهای آمار زبانی و بسامدگیری پیشرفته در فاز اول کار؛

چیدمان و ارائه سرمدخل‌های روسی از لحاظ میزان ارائه نکات دستوری و اصطلاحات.

References

منابع

1. Алексеев П.М. Частотные словари. Учебное пособие. Издательство СанктПетербургского университета. 2001.
2. Засорина, Л.Н. (ред.). Частотный словарь русского языка. Л.: Наука, 1977.
3. Корпус Русского Языка 2003-2005. Результаты и перспективы. М.: Индрик.
4. Лингвистический энциклопедический словарь. М., 1990.
5. НКРЯ: Национальный корпус русского языка 2003-2005: Результаты и перспективы. М.: Индрик, 2005.
6. Савчук С.О. (2005). Мегатекстовая разметка в Национальном корпусе русского языка // Национальный Корпус Русского Языка 2003-2005. Результаты и перспективы. М.: Индрик. С. 62-88.
7. Статистика речи и автоматический анализ текста / Отв. ред. Р.Г. Пиотровский. Л., 1980.
8. Степанова Е.М. Частотный словарь общенаучной лексики. М. 1976.
9. О. Н. Ляшевская, С. А. Шаров, Частотный словарь современного русского языка (на материалах Национального корпуса русского языка). М.: Азбуковник, 2009.

10. Шаров С.А. Представительный корпус русского языка в контексте мирового опыта // Научно-техническая информация. Серия 2. 2003. №. 6. С. 9 – 17.
11. Штейнфельд Э.А.. *Частотный словарь современного русского литературного языка*. Таллин. 1963.